

Tämä viesti tuhoutuu 24h kuluttua

Päiväkirjan kirjoittamisen merkitykset Snapchat verkostopalvelussa.

Petri Fills
9.3.2016

Sisällys

Johdanto

1. Päiväkirjojen historiasta
2. Snapchat palvelusta
3. Konventiot päiväkirjoissa
4. Alustavia havaintoja

Lopuksi

Johdanto

Tämän tutkimusidean keskeinen tarkoitus on hyödyntää kulttuurihistoriallista tulokulmaa nykykulttuurin tutkimukseen. Yritän selvittää sitä, millä tavoin historia voi tehdä nykykulttuurin ilmiöitä ymmärrettäväksi. Tutkimusaineistoni koostuu Snapchat verkstopalvelussa jaetuista videoista, joissa videon kuvaaja on itse esityksen päähenkilö. Siten video on kirjoitettu dokumentti ajasta ja siinä esitetään näkökulma, joka suodattuu kuvaajan (kirjoittajan) persoonan kautta. Tällä esitystavalla on kuitenkin pidempi historia kuin Snapchat palvelulla. Päiväkirjoissa ja omaelämäkertoissa kirjoittajan persoonan läpi nähtävä todellisuus on alkanut vakiintua autobiografisen tekstin esitystavaksi ainakin uudelta ajalta lähtien. Kristinuskon tunnustusperinteen kautta kirjoittajan minän läsnäolo tekstissä voidaan ajoittaa vieläkin kauemmas historiaan. Kirkkoisä Augustinuksen *Tunnustukset* (lat. *Confessiones*) on omaelämäkerrallinen teos, joka voidaan ajoittaa myöhäisantiikkiin.

Aluksi selvitän mistä päiväkirjana ymmärretyt esityksen muoto historiallisesti koostuu ja analysoin Snapchat otantaani etsien siitä päiväkirjalle tyypillisiä konventioita. Snapchat palvelun luonteesta johtuen tutkimusaineiston pysyvä arkistointi on mahdotonta ja se muodostaa ongelman perinteisen historian tutkimuksen lähdeyöskentelyssä. Siksi hyödynnän tekemääni Snapchatin aktiivikäyttäjän lyhyttä haastattelua ja etnografista tutkimusmenetelmää, jossa seuran informanttini kiinnostavina pitämiä Snapchat käyttäjiä (sekä miehiä että naisia). Seurantajaksoni ennalta määrittelemättömän pituuden aikana pidän vapaamuotoista tutkimuspäiväkirjaa videoilla havaitsemistani yksityiskohdista. Saatuja havaintoja vertaillaan olemassa oleviin päiväkirjan konventioihin ja selvitetään missä määrin päiväkirjan kirjoittamisen kulttuuriset merkitykset ovat siirtyneet uuteen ympäristöön.

Etnografisesta metodista johtuen viittaan tutkimini lähteisiin deskriptiivisesti. Kvalitatiivinen aineistonkeruumenetelmä muodostaa aina ongelman siinä, missä määrin otantaa voidaan pitää kattavana ja ennenkaikkea uskottavana empiirisenä perusteluna induktiopäätelmälle.

Yksittäistapausten tutkiminen ei ole kuitenkaan vierasta kulttuurihistoriassa. Yksittäistapausten tutkimuksellinen arvo on siinä millaisen kulttuurisen merkityksen aineisto on saanut, ja siten se heijastaa laajemmin empiirisiä seikkoja myös kulttuurisesta ympäristöstään.

1. Päiväkirjan historiasta

Nykyisin päiväkirja mielletään helposti konventioiltaan autobiografiseksi esitykseksi, josta kirjoittajan persoona on selvästi luettavissa. Päiväkirjalla ei ole historiallisesti sellaista selkeää muotoa, jonka kehitykselle olisi määriteltävissä alkupiste. Kalenterit, muistiot, raportit, tilikirjat ja

monet vastaavan kaltaiset kirjoitukset ovat olleet päiväkirjan rekisteriin luettavia tekstejä ja ovat sitä edelleen. Hyvä esimerkki tekstilajien sekoittumisesta on renessanssitaiteilija Leonardo DaVincin päiväkirjat, joissa kauppalistat, runot ja luontoa koskevat havainnot sekoittuivat (ks. DaVinci 2009). Yhden ihmisen kirjoittama päiväkirja on useimmiten sekoitus monista tekstilajeista, joilla on oma funktionsa kirjoittajalle ja joskus myös oletetulle lukijalle. Tästä syystä persoonaa kuvaavan omaelämäkerrallisen sisällön lähtökohtana pitäminen on anakronistinen tulkinta, kun päiväkirjan historiaa halutaan tarkastella kokonaisuutena.

Sikäli kun päiväkirjaa ajatellaan konkreettisenä dokumenttina niin se voidaan nimensä mukaisesti hahmottaa kronologisesti jäsentyvänä niteenä, joka on useimmiten ainutkertainen teos, ja jota on olemassa vain yksi alkuperäiskappale. Myös tekniikalla on ollut oma osansa päiväkirjan kulttuurihistoriassa. Yhtenä merkittävänä seikkana päiväkirjan historiassa on 1600-luvun Englannissa muodikkaiksi tulleet painetut henkilökohtaiset muistikirjat. Tuolloin myös Suomessa julkaistiin almanakkoja, joissa oli tyhjiä sivuja omille merkinnöille. Katson tämän seikan lujittaneen kronologisen esitystavan konventiota päiväkirjan kirjoitustapaan. (Sääskilahti 2011, 28.)

Omaelämäkerrallisen kirjoittamisen ajasta väitellyt Nina Sääskilahti viittaa tutkimuksensa päiväkirjan kulttuurihistoriaa esittelevässä luvussa Michael Maschuchin teokseen omaelämäkerrallisen kirjoittamisen historiasta. Päiväkirjan päivätyt merkinnät mahdollistavat syy-seuraus-suhteiden hahmottamisen. Tällä tavoin päiväkirjaan liittyy historian diskurssi, mutta pelkästään ajallisesti jäsentynyt dokumentti ei vielä riitä kirjoittajan persoonan monipuoliseen kuvaukseen. Päiväkirjan kronologisesti rakentuvassa narratiivissa kirjoittaja on läsnä kokevana subjektina, etenkin silloin kun teksti on proosamuotoista. Maschuchin mukaan eräs subjektiivisuuden korostumisessa tapahtunut käänne ajoittuu 1700-luvulle, jolloin kirjoituksissa yleisty ensimmäisen persoonan diskurssi. Tämän voi ymmärtää sitä vasten, miten 1700-luvulla kaupungistuminen ja teollistuminen synnyttivät modernin yksilön, joka ei ollut sidoksissa aiempaan yhteisölliseen elämänmuotoon (Koivisto 2011, 115). Ensimmäisen persoonan diskurssi loi vaikutelman tekstin totuudellisuudesta, mutta tekstiin syntyi myös vaikutelma kirjoittajasta historian todistajana. (ks. Sääskilahti 2011, 27-32; Maschuch 1996.)

Edellä mainituista seikoista johtuen päiväkirjaan kohdistuu vaatimus totuudesta. Päiväkirjoja on tästä syystä pidetty myös kiinnostavina historian tutkimuksen lähteinä. Historiantutkimuksessa on kuitenkin kiinnitettävä huomiota metodologiseen kysymykseen siitä määrittyykö päiväkirja historiana vai omaelämäkerrallisena taiteena. Onkin yllättävää että kirjallisuustieteessä biografinen (henkilöhistoriallinen) ote vallitsi 1950-luvulle saakka (Uusitalo 2005, 11).

2. Snapchat palvelusta

Snapchat on luonteeltaan sosiaalinen media, jossa julkaistut sisällöt ovat käyttäjien toisilleen lähettämiä viestejä. Viestit ovat videon, still-kuvan ja tekstin yhdistelmiä. Osa viesteistä on julkisia ja kaikkien palvelun käyttäjien nähtävissä, ja osa taas käyttäjien toisilleen lähettämiä yksityisviestejä. Palvelun erityispiirre sekä yksityisten että julkisten viestien kohdalla on, että viestit eivät arkistoidu takautuvasti selattavaksi historiaksi, vaan viestin lähettäjän määrittelemistä asetuksista riippuen viesti katoaa heti sen katsomisen jälkeen, tai viimeistään 24 tunnin kuluttua sen lähettämisestä.

Arkistoinnin puuttumisen lisäksi Snapchatissa on myös toinen merkittävä ero verrattessa muihin sosiaalisiin medioihin. Esimerkiksi suosittujen Facebook, Twitter ja Instagram -palveluiden käyttäjät voivat tarkastella kontaktiensa käyttäjäprofiileista heidän sosiaalista verkostoa palvelun sisällä. Omien yhteyksien eksplikointi on nähty edellä mainittujen sosiaalisten verkostopalvelujen keskeisenä ominaisuutena käyttäjien muodostamien keskinäisten kontaktien ohella (Saari 2010, 5). Snapchatissa käyttäjäprofiilien verkostot eivät kuitenkaan ole julkisia. Tämän lisäksi useat käyttäjät ovat luoneet profiilinsa jollekin erityiselle käyttäjänimelle, jota ei aina voi yhdistää käyttäjän todelliseen nimeen. Pseudonyymien käyttö palvelee anonymiteetin säilyttämistä, mutta mahdollistaa myös käyttäjän off-line -maailman persoonasta poikkeavan identiteetin luomisen. Arkistoinnin puuttuminen, kontaktiverkoston näkymättömyys ja pseudonyymien käyttö vaikeuttaa merkittävästi kontaktien etsimistä palvelussa olevalla haku-toiminnolla. Näistä puutteista huolimatta, tai kenties juuri niistä johtuen, Snapchatin suosio on ollut jatkuvassa kasvussa viime vuosina (Kauppalehti 2015). Snapchatin käyttö on erityisen suosittua nuorten keskuudessa, mutta palvelulla on myös vanhempia käyttäjiä.

Videoiden, kuvien ja kirjoitusten jakaminen on tavallista sisältöä useissa muissakin verkostopalveluissa. Alustava otantani Snapchat sisällöstä näyttäisi kertovan, että yksittäisten käyttäjähenkilöiden palveluun tuottamilla sisällöillä on joitain esityskonventioita, joita ei esiinny yhtä taajaan esimerkiksi suosituissa Facebook palvelussa. Hypoteesini on, että Snapchat sisällöt kantavat eri merkityksiä verraten muihin verkostopalveluihin. Epäilemättä Snapchat vastaa silloin joihinkin erityisiin kulttuurisiin tarpeisiin, joita on syytä selvittää.

3. Konventiot päiväkirjoissa

Kirjallisuudentutkija Tero Norkola on kirjoittanut artikkelin jossa hän tyypittää päiväkirjoja neljään ryhmään. Artikkelissa käsitellään Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuonna 1992 käynnistämän *Päiväkirjat tutkimuskäyttöön* -keräyksen kautta saatuja ”tavallisten ihmisten” päiväkirjoja.

Keräyksen tulos on kattava otos 1900-luvulla kirjoitetuista ja julkaisemattomista päiväkirjoista.

Kirjoittajina on eri ikäisiä miehiä ja naisia eri yhteiskuntaluokista. Päiväkirjoja voi helposti jakaa myös useampaan kuin neljään tyyppiin, mutta Norkolan luokitus on käytännöllinen, koska se ottaa huomioon aineiston heterogeenisyyden. Päiväkirjat voidaan karkeasti jakaa 1. muistikirjaan, 2. raportoivaan, 3. tunnustukselliseen ja 4. estetistiseen tyyppiin. Tämä jaottelu ei ole tyhjentävä sillä se koskee ainoastaan keräyksen kautta saatua aineistoa. Seuraavaksi referoin Norkolan luokittelua. (Norkola 1995)

1. Muistikirja

Fragmentaarinen sarja lyhyitä ja päivättyjä merkintöjä, joista on vaikea hahmottaa narratiivia tai kirjoittajan persoonaa. Muistikirjaan on merkitty parilla sanalla asiat, jotka kirjoittaja haluaa muistaa, tai jotka hänen täytyy muistaa. Yksittäinen sana toimii muistin apuvälineenä ja kirjoittajan muisto virittyy sen avulla. Muistikirjaan ei liity esteettistä intressiä ja muille kuin kirjoittajalle itselleen merkintä näyttäytyy kryptisenä. Esimerkiksi: *13.2 En muista mitään 22.2 Maito oli hapanta 29.2. Sain vihdoon rahaa 1.3. En kehtaa kirjoittaa mitä eilen tapahtui*

2. Arjen raportti

Raporttipäiväkirja on myös luonteeltaan muistikirjamainen, mutta kuvailut ovat monisanaisempia. Tämän johdosta lukijan on mahdollista hahmottaa kirjoittajan persoona, joskin se on edelleen vaikeaa, sillä kirjoittajan itsereflektion kommentit on minimissään. Raportista puuttuu päiväkirjalle tyypillinen maneerin kirjan tai lukijan puhuttelusta. Raportissa ei myöskään pohdita tulevaisuudenkuvia.

3. Tunnustus

Uskonnollisen kirjoittamisen perinteestä nouseva päiväkirjan muoto, jolle tunnusomaista on moraalinen retoriikka ja itsetutkiskelu. Tunnustuksellisen kirjoittamisen sekulaari suuntaus on nykyisin yleisin päiväkirjan muoto. Koska lukijan tai kirjan puhuttelu on tavallista, tekstissä tunnustus esitetään toiselle. Päiväkirjan ollessa yksityinen, tämä tunnus on näennäinen paradoksi. Etenkin nuorilla päiväkirjan tekstit erittelevät intiimejä tunteita, kuten rakkautta ja ihastumisia. Tunnustuksellisella kirjoittamisella on nähty olevan terapeuttinen funktio.

4. Estetistinen

Estetisessä tekstissä kiinnitetään huomiota ilmaisun muotoon ja käytetään taajaan kaunokirjallisia esitystapoja. Teksti alkaa siksi liukua taiteen rekisteriin ja se näyttäytyy päiväkirjassa isomorfisuuden kysymyksenä, eli kysymyksenä elämän ja päiväkirjamuodon perustavasta samanmuotoisuudesta. Kaunokirjallisesta perinteestä nousevat konventiot voidaan nähdä eräänlaisena suodattimena, jonka läpi elämä siivilöidään tekstiin.

Kirjallisuustieteessä on eräs luokitus jota kutsutaan referentiaaliseksi kirjallisuudeksi. Siihen luetaan kuuluvaksi muun muassa päiväkirjat, omaelämäkerrat, muistelmat ja kirjeet. Referentiaalisuudella tarkoitetaan viittaussuhdetta tekstinulkoiseen todellisuuteen. Referentiaalisuus saa tästä johtuen totuudellisuuden painotuksen ja päiväkirjaa luetaan siksi oletusarvoisesti faktana. Muun muassa erisnimillä rakentuva referentiaalisuus on yksi päiväkirjan kerronnalle ominainen piirre. Tämä on hiukan ongelmallista, jos totuudellisuuden takeena on pelkästään oletettu referentiaalisuus, sillä viittaussuhteen havaitseminen tekstinulkoiseen todellisuuteen on välttämätöntä myös fiktiivisessä pidetyissä kirjallisuuden lajeissa. (Uusitalo 2005, 11.)

Päiväkirjojen ei-fiktiivistä luonnetta perusteltaessa viitataan usein Philippe Lejeunen omaelämäkerralliseen sopimuksen määritelmään, jota on myöskin kritisoitu sen tiukasta rajauksesta johtuen (ks. Norkola 1995; Saresma 2008; Uusitalo 2005). Lejeunen omaelämäkerrallisen teorian keskeinen määritelmä on omaelämäkerrallisen minän jakautuminen tekijäksi, kertojaksi ja päähenkilöksi. Lejeune erottelee myös omaelämäkerran ja päiväkirjan toisistaan, mutta erottelusta huolimatta ne ovat hyvin lähellä toisiaan. Sääskilahti on lisäksi omassa tutkimuksessaan (2011) kiinnittänyt huomiota minän jakautumisen tuottamaan aikatasojen jakautumiseen. Tämän johdosta päiväkirjan aika on monikerroksellista, jakaantuen ainakin päähenkilön, kertojaminän, kirjoittajan (tekijän) ja lukijan aikaan. Julkaisemattomien päiväkirjojen kohdalla kirjoittaja on saattanut kirjoittaa tulevalle minälle, joka tulevaisuudessa lukee päiväkirjaa, mutta minus on silloin kirjoittajan nykyhetkestä käsin hahmottuva toiseus. Tällä tavalla tulkiten, muistaminen voidaan nähdä päiväkirjan kirjoittamisen funktiona. Norkolan tyypittämiseen viitaten muistiin kirjoittaminen on myös unohtamisen salliva työkalu. Muistiin kirjoitetun asian voi huoletta kadottaa sisäisestä muistista, koska muistikirja on sisäisen muistin laajentuma. Kaiken kaikkiaan päiväkirja on kirjoittajalleen yritys hallita pirstaloituvaa aikaa ja sitä kautta se tukee persoonaa koossa pitävää omaelämäkerrallista muistia (Norkola 1995, 118).

4. Alustavia havaintoja

Snapchat videoista voi löytää samankaltaisuuksia kaikkiin edellä mainittuihin päiväkirjan tyypeihin. Päiväkirjoissa tyypitkin sekoittuvat keskenään ja esiintyvät harvoin puhtaassa muodossaan. Esittelen tässä muutaman kiinnostavan huomion, sen sijaan että kävisin läpi kaikki havaintoni. Informanttini pitää palvelun arkistoinnin puuttumisesta positiivisena asiana, sillä hänen mukaansa se madaltaa julkaisukynnystä ja sitä kautta määrittää myös julkaistuja sisältöjä. Informanttini ei osannut summata Snapchat videoiden luonteesta muuta kuin sen, että ne ovat yleisesti muihin verkostopalveluihin verraten rosoisia ja huolittelemattomia. Huolittelematon rosoisuus yhdistettynä rajattuun esitysaikaan, käsivaralta kuvaamiseen ja preesensin käyttämiseen kertojan puheessa korostavat videon oletettua todistusarvoa. Näin videon (tekstin) totuudellisuuden vaikutelma ei jää pelkän referentiaalisuuden varaan.

Oma havaintoni on että huomattava osa sisällöistä käsittelee arkista, intiimin rekisterissä olevaa yksityiselämää ja käyttäjä myös reflektoi itseään eritellen tunteitaan. Tällaisen sisällön voi lukea tunnustuksellisenä, mutta yksityisen päiväkirjalle tehdyn tunnustuksen sijaan, tunnustaminen onkin julkinen akti. Tässä on kuitenkin huomioitava se millaisen premissin käytetty media antaa tunnustamisen aktille. Päiväkirjoissa esiintyy usein kirjoittajan toive päiväkirjansa tuhoamisesta hänen kuolemansa jälkeen. Kirjoittajaa piinaa ajatus intiimin tunnustuksen loputtomasta toistumisesta ilman jälkikäteistä sensuuria, joka päiväkirjoissakin näyttäytyy usein irti revittyinä sivuina. Snapchat alustassa viestin tuhoutuminen on kuitenkin väistämätöntä. Jälkikäteisen sensuurin ollessa integroituna palveluun, ainoaksi sensuurin tasoksi jää kirjoittamisen aikainen harkinta, joka saa siksi korostuneen merkityksen.

Tunnustuksen dokumentti siis tuhoutuu vuorokauden sisällä, mutta se ei tarkoita samaa kuin unohdus. Viestin sisältö jääkin vielä katsojan (lukijan) sisäiseen muistiin. Käyttäjän seuraajista koostuva ryhmä muodostaa yhdessä kollektiivisen muistin, johon käyttäjä kirjoittaa persoonansa kannalta tärkeinä pitämiään asioita. Näin voidaan ajatella, että seuraajaverkoston kollektiivinen muisti auttaa käyttäjää omaelämäkerrallisen muistin säilyttämisessä ja persoonansa kasassa pitämisessä, samoin kuin perinteinen päiväkirja. Myös käyttäjän (kertojan) maneerin katsojan puhuttelussa tukee tätä päätelmää. Alustavasti pidän tätä keskeisenä kulttuurisena tarpeena johon Snapchat vastaa ja mihin palvelun suosion syy voidaan redusoida.

Lopuksi

Tämä kirjoitus on tiivistetty luonnos tutkimusideasta ja kirjoituksen ulkopuolelle rajautui paljon tärkeitä asioita. Tein mainitsemani suuntaa-antavan haastattelun, mutta jätin sen tässä vaiheessa litteroimatta. Päiväkirjan kaltaisten intiimien lähteiden käyttö ei ole myöskään ongelmatonta tutkimusetiikan näkökulmasta. Tutkimusetiikan tärkeydestä huolimatta olen rajannut sen myöhempään ja tarkempaan käsittelyyn. Varsinaisessa tutkimuksessa lähteiden kirjoittajiin tullaan viittaamaan tunnisteilla henkilöiden anonymiteetin säilyttämiseksi.

Oman huomion ansaitsee myös lähdekeruun metodi ja sen dokumentointi. Pelkästään tutkijan omakohtaiset havainnot ja niiden kirjaaminen ilman ainuttakaan mitattavaa muuttujaa on ongelmallista uskottavan ja läpinäkyvän empiirisen työskentelyn kannalta. Lähteiden dokumentoinnin ongelmallisuus on tutkimuksen suurin yksittäinen metodologinen ongelma ja se on edelleen ratkaisematta. Katson kuitenkin, että kulttuurihistorialle epätavallinen etnografinen metodi on tällaisessa aiheessa tutkimusta rikastuttavaa.

Lähteet:

Painamattomat:

Kauppalehti 2015

<http://www.kauppalehti.fi/uutiset/mainonta-tavoittaa-nuoret-pikavauhtia/35RWsBsg>
luettu: 1.3.2016

Saresma, Tuija 2008.

Johdantoluento I: Omaelämäkerran genre ja omaelämäkerrallinen subjekti

kurssilta: Omaelämäkerta, tunnustaminen ja sukupuoli

Hilma – Naistutkimuksen yliopistoverkosto, Helsingin yliopiston Kristiina-instituutti

<http://www.hilmaverkosto.fi/verkkokurssi/omaelamakerta/teemat.html#eka>

luettu: 5.3.2016

Kirjoituksessa käytettyä haastattelutallennetta voi tiedustella allekirjoittaneelta osoitteesta:
petri.fills@gmail.com

Painetut:

DaVinci, Leonardo 2009.

Työpäiväkirjat

Helsinki: Teos

Koivisto, Päivi 2011.

Elämästä autofiktioksi. Lajitradition jäljillä Pirkko Saision romaanisarjassa

Pienin yhteinen jaettava, Vastavalo ja Punainen erokirja

Helsinki : Helsingin yliopisto

Maschuch, Michael 1996.

Origins of the Individualist Self: Autobiography and Self-identity in England, 1591-1791

Redwood City, California: Stanford University Press

Norkola, Tero (toim. Makkonen, Anna & Ikonen, Teemu) 1995.

"Tavallisten ihmisten päiväkirjat" : merkintöjä kirjallisuuden marginaalissa.

Julkaisussa: *Karnevaali ja autiomaa : kirjallisuustieteellisiä tutkielmia*

Helsinki : Helsingin yliopisto

Saari, Henrik 2010.

Itsensä esittäminen Facebookissa: eri-ikäisten käyttäjien käsitykset ja kokemukset verkostopalvelussa esiintymisestä

Pro gradu -tutkielma, Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos

Tampere: Tampereen yliopisto

Sääskilahti, Nina 2011.

Ajan partaalla. Omaelämäkerrallinen aika, päiväkirja ja muistin kulttuuri

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 105

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Uusitalo, Mari 2005.

”Todellisuus on lause, jonka kirjoitan” Omaelämäkerrallinen ja fiktiivinen kerronta sekä minuuden kerrokset Pirkko Saision teoksissa Pienin yhteinen jaettava, Vastavalo ja Punainen erokirja

Pro gradu -tutkielma, Kotimainen kirjallisuus, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto